

SESTEN SATIRA: MEHMET EMİN YAZICI'NIN SANATINDA HAT VE NEY ESTETİĞİ

FROM SOUND TO SCRIPT: THE AESTHETICS OF ISLAMIC CALLIGRAPHY AND NEY IN MEHMET EMİN YAZICI'S ART

Gülçin Tuğba NURDAN *

Öğr. Gör. Dr., Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, Rektörlük, Ortak Dersler Bölümü

Öz: Bu çalışmada, Mehmet Emin Yazıcı'nın beslendiği kaynaklarla birlikte icra ettiği sanat dallarına toplu bir bakış sunulmuştur. Çok yönlü bir sanatkar olan Mehmet Emin Yazıcı, neyzenliği ve hattatlığı ile Türk-İslam sanatları içerisinde kendine özgü bir yer edinmiş, Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına tanıklık etmiştir. Döneminin estetik anlayışından etkilenmekle kalmamış, bu anlayışa yön vererek pek çok neyzen ve hattat yetiştirmiştir. 1883-1945 yılları arasında yaşayan Yazıcı'nın sanatkar yönü bu makalede genel bir çerçevede ele alınmış; neyzenliği ile hattatlığının birbirini nasıl beslediği vurgulanmıştır. Zira onun varlık sürdürdüğü her iki sanat dalı da güçlü bir estetik duyarlık ve felsefi bakış gerektirmektedir. Yazıcı, bu incelikli duyuştan son derece mahir bir sanatkarıdır. Ailesinden iyi bir eğitim alan Yazıcı, ney icrasında Mevlevî geleneğini sürdürürken, hat sanatında sülüs, nesih ve celi sülüs yazılarında estetik anlayışını ortaya koymuştur. Bu çalışmada Mehmet Emin Yazıcı tarihsel bağlamda incelenmiş; yaşadığı dönem, beslendiği kaynaklar ve bunların sanat hayatına etkileri üzerinde durulmuştur. Böylece Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk-İslam sanatının seyri ortaya konmuştur. Özetle, Mevlevîhanelerin kapatılmasıyla başlayan süreçte önce ney icrasının, ardından da hat sanatının eski popülaritesini kaybettiği; özellikle hat sanatının bu yıllarda daha çok sembolik bir nitelik kazandığı belirlenmiştir. Geçiş döneminin sanatkarları vesilesiyle de dönemin geleneksel Türk sanatlarına yaklaşımı gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Emin Yazıcı, hat sanatı, ney sanatı.

Abstract: In this study, an overview is presented of the artistic disciplines practiced by Mehmet Emin Yazıcı, along with the sources from which he drew inspiration. A versatile artist, Mehmet Emin Yazıcı earned a distinctive place in Turkish-Islamic arts through his skills as both a ney player and a calligrapher, witnessing the late Ottoman period and the early years of the Republic. Not only was he influenced by the aesthetic understanding of his era, but he also shaped it, training many ney players and calligraphers. Living between 1883 and 1945, Yazıcı's artistic persona is examined here within a broad framework, with an emphasis on how his ney performance and calligraphy nourished one another. Both art forms in which he was active required a refined aesthetic sensibility and a philosophical outlook—qualities in which Yazıcı was remarkably adept. Having received a solid education from his family, Yazıcı maintained the Mevlevi tradition in his ney performances, while in calligraphy he expressed his aesthetic vision through sülüs, nesih, and celi sülüs scripts. In this study, Mehmet Emin Yazıcı is examined within a historical context, focusing on his era, his sources of inspiration, and how these shaped his artistic career. In doing so, the course of Turkish-Islamic art in the late Ottoman period and the early years of the Republic is revealed. In summary, it has been determined that, with the closure of the Mevlevihanes, ney performance first lost its former popularity, followed by calligraphy, which during this period acquired a more symbolic character. With the artists of the transitional period, the approach to traditional Turkish arts of the time has also been brought to light.

Keywords: Mehmet Emin Yazıcı, Islamic calligraphy performances, the art of the ney.

Derleme Makale / Review Article

Geliş Tarihi/Received: 19 Ağustos 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 11 Eylül 2025

Yayın Tarihi/Publication: Aralık 2025

Künye: Nurdan, G. T. (2025). "Sesten Satıra: Mehmet Emin Yazıcı'nın Sanatında Hat ve Ney Estetiği". *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), s. 123-134.

DOI: <https://doi.org/10.58640/asyar.1768592>

***Sorumlu Yazar/Corresponding Author**

E-Mail: gulcintugba.nurdan@mgu.edu.tr

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Giriş

18. yüzyılın sonlarında başlayan ve 19. yüzyıl boyunca çok katmanlı bir yapı içerisinde kurumsallaşarak ilerleyen Osmanlı modernleşmesi, yalnızca askeri ve idari alanlarla sınırlı kalmamış; aynı zamanda toplumsal yapı, eğitim sistemi, sanat anlayışı ve birey-devlet ilişkileri gibi çeşitli düzlemlerde köklü dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Bu süreç, bir yandan merkezi otoriteyi güçlendirmeyi ve imparatorluğu dağılmaktan kurtarmayı amaçlarken, diğer yandan Batı'dan alınan fikir ve kurumların Osmanlı toplumu içinde yeniden anlamlandırılmasıyla yerli ve geleneksel unsurlarla melezleşen özgün bir modernleşme deneyimi doğurmuştur. Özellikle 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında bu süreç, aydın sınıfın ve sanatkârların rolüyle daha da belirginleşmiştir. Modernleşme söylemi, kültürel miras ile çağdaşlık arasında bir denge arayışına girmiştir. Bu arayış hattat, neyzen, şair, edip ve müzisyen gibi sanatkâr figürlerinde somutlaşmış, sanat alanı da bu zihinsel dönüşümün taşıyıcısı haline gelmiştir.

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi kapsamında yapılandırılmıştır. Dolayısıyla Mehmet Emin Yazıcı'nın sanat dünyasını anlamlandırma ve özellikle hat sanatı gibi görsel/verbal sanat formlarının estetik çözümlenmesiyle bireysel üretimin kültürel kodları okunmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma Mehmet Emin Yazıcı'yı kendi tarihsel bağlamı içinde, yaşadığı dönemin siyasal, toplumsal ve kültürel dinamikleriyle birlikte anlamlandırmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla tarihsel- biyografik yöntem esas alınarak bir çerçeve oluşturulacaktır.

Mehmet Emin Yazıcı'nın sanatkâr kimliği ile ilgili olarak daha çok müzisyenliğinin üzerinde durulmuştur. Hatta onun müzisyenliği ile ilgili hayatı sanatı ve eserlerinden oluşan bir tez mevcuttur. Fakat Yazıcı çok yönlü bir sanatçı kimliğine sahiptir. Neyzen kimliğinde olduğu kadar hattat yönüyle de kendini var etmiş gelecek kuşaklar için bir ekol olmuştur. Kendisi neyzen kimliği ile Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur* romanında da adından bahsettiren bir şahsiyettir. Dolayısıyla çağdaşlarına sanatsal açıdan yön vermiş ve bir kurgu metin karakteri olacak kadar da Türk kültür tarihine derin izler bırakmıştır.

1. Mehmet Emin Yazıcı'nın Biyografik Çerçevesi ve Sanat Ortamı

Hem klasik Türk hat sanatı hem de musiki alanındaki derin yetkinliğiyle Osmanlı'nın son döneminde yetişmiş çok yönlü bir sanatkâr olarak dikkat çeken Mehmet Emin Yazıcı, yalnızca sanat icrası değil, aynı zamanda sanatın kurumsallaşmasına yönelik çalışmalarıyla da dönemin kültürel atmosferine önemli katkılarda bulunmuştur. Özellikle hattat ve neyzen kimlikleriyle öne çıkan Yazıcı, bu yönleriyle bireysel bir sanatkâr olmanın ötesinde, klasik sanatların taşıyıcısı ve dönüştürücüsü bir figür olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda

İstanbul'da kurulan ve Osmanlı-Türk musikisinin akademik düzlemde ele alınmasını amaçlayan önemli kurumlardan biri olan Darüelhan'da öğretmenlik yapması, onun sadece bir icracı değil, aynı zamanda bir kültür aktarıcısı ve eğitimci kimliğiyle de öne çıktığını göstermektedir (Derman, 2013, s. 358).

Mehmet Emin Yazıcı, 14 Mart 1883 tarihinde İstanbul'un kültürel olarak zengin ve sanat üretiminin merkezlerinden biri olan Tophâne semtinde dünyaya gelmiştir (Çeviksever, 1995, s.1). 1945 yılında vefat eden Mehmet Emin Yazıcı, Eyüp Sultan Merkez Efendi kabristanına defnedilmiştir (Çeviksever, 1995, s.1). Ailesiyle kurduğu bağ ve yetiştirdiği çevre onun sanat anlayışını şekillendirmede belirleyici rol oynamıştır. Özellikle babası Hırka-i Şerif Câmii hatibi Eyüp Sabri Efendi'nin dini ve estetik bilgi birikimi, Mehmet Emin'in küçük yaşlardan itibaren geleneksel sanatlara yönelmesinde etkili olmuştur. Dönemin hatiplik kurumu, sadece dini bilgi aktarımıyla sınırlı kalmayıp aynı zamanda hitabet, musiki ve hat gibi disiplinlerle iç içe geçmiş bir yapıda olduğu için, bu ortamda yetişen bir çocuğun çok yönlü bir estetik anlayışı geliştirmesi oldukça doğaldır. Bu bağlamda, Yazıcı'nın sanat anlayışının temellerinin, ailesinden ve özellikle babasından gelen dini ve kültürel birikimle beslendiği söylenebilir (Çeviksever, 1995, s.1-3).

Sanat hayatına oldukça erken yaşlarda adım atan Mehmet Emin Yazıcı, hem geleneksel meşk sistemiyle şekillenen bir sanat eğitimi almış hem de bu eğitimi dönemin modernleşme dinamikleriyle harmanlamıştır. Onun hem sanatçı hem de öğretmen kimliğiyle Osmanlı'nın son dönemindeki aydınlanma ve modernleşme çabalarına katkı sağladığı, yalnızca bireysel sanat üretimiyle değil, aynı zamanda kurumsal ve pedagojik faaliyetleriyle de kültürel mirasın yeniden üretiminde önemli bir rol üstlendiği görülmektedir.

"Sirkeci İbtidâi Mektebi'ndeki tahsilinden sonra kendisinden üç yaş büyük olan ağabeyi Ömer Vasfi ile beraber aynı semtteki Fevziye Rüşdiyesi'ne devam ederken mektebin hüsn-i hat muallimi Çukurcumalı Kadri Efendi'den sülüs-nesih yazılarını öğrenmeye başladı. Lise tahsilini Vefa İdâdisi'nde tamamladı." (Derman, 2013, s. 358)

Mehmet Emin Yazıcı'nın 1883 yılında doğmuş olması, onu yalnızca bir birey olarak değil, aynı zamanda tarihsel olarak büyük dönüşümlerin yaşandığı bir dönemin tanığı ve taşıyıcısı olarak değerlendirmeyi mümkün kılar. Zira bu tarih, Osmanlı Devleti'nin modernleşme çabalarının yoğunlaştığı, geleneksel yapılarla Batılılaşma yönünde gelişen reformist hareketlerin iç içe geçtiği bir sürece tekabül etmektedir. Onun çocukluk ve ilk gençlik yılları, II. Abdülhamid devrinin istibdat rejimi ile şekillenen merkezîyetçi yapısı içinde geçerken; yetişkinlik yılları ise 1908 Meşrutiyeti, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve nihayetinde Cumhuriyet'in ilanı gibi, devletin hem siyasal hem toplumsal olarak temelinden yeniden yapılandığı çalkantılı bir dönemle örtüşmektedir.

Bu tarihsel çerçevede Yazıcı'nın yaşamı, yalnızca bireysel bir sanatkârın hayat hikâyesi olarak değil, aynı zamanda imparatorluk kültüründen ulus-devlet yapısına geçiş sürecinin temsil ettiği kırılmaların, dönüşümlerin ve sürekliliklerin sanat dünyasına yansımaları olarak da ele alınabilir. Bir devrin kapanışına tanıklık ederken, aynı zamanda yeni bir kültürel ve siyasal yapılanmanın sancılarını da bireysel düzeyde deneyimleyen Mehmet Emin Yazıcı, bu geçiş döneminin hem estetik hem düşünsel iklimini kişisel sanat anlayışıyla somutlaştıran figürlerden biri olarak değerlendirilebilir.

2. Neyzen Kimliği: Sufi Estetik ve Sanatın Ruhani Boyutu

Mehmet Emin Yazıcı, neyzen kimliğinde Dede Emîn Efendi olarak isim yapmıştır. Mevlevî bir geleneğin içine doğan ve bu gelenekten beslenen Mehmet Emin Yazıcı Dede unvanını kullanarak sanatını icra etmiştir: "Dindışı müsikîyi, Hâfız İshak Efendi-zâde Sâdık Bey'den meşk etti. Bolâhenk Nûri Bey'den de dindışı parçalar öğrendi. Neyzenbaşılığa yükselince kendisine -çile çıkarmadığı halde- "Dede" unvânı verildi. 1925'e kadar Galata Mevlevîhânesi neyzenbaşılığında, ilâveten Üsküdar Mevlevîhânesi neyzenbaşılığında bulundu." (Öztuna, 2006, s. 493).

Mehmet Emin (Dede) Yazıcı, Türk musikisi tarihinde hem Mevlevî geleneğin inceliklerini taşıyan bir sanatkâr (Özden, 2019, s. 2) hem de modernleşme sürecinde kurumsal müzik eğitimi almış bir isim olarak dikkat çeker. Mevlevîliğin estetik ve manevi dünyasından beslenen Yazıcı, bu geleneğin musiki anlayışını icra ve bestelerinde derin bir şekilde yansıtmıştır. Bununla birlikte, Osmanlı'nın son döneminde Türk musikisinin Batılı anlamda kurumsallaşma çabalarının merkezi olan Darüelhan günleri, ona geleneksel çizginin ötesine geçen bir müzikal ufuk kazandırmıştır. Bu iki farklı kaynağın

—tasavvufî musikinin içsel derinliği ile Darüelhan'ın akademik ve çok yönlü yaklaşımı— Yazıcı'nın sanatında bir araya gelmesi, onu dönemin müzik hayatında önemli bir köprü figürü haline getirmiştir. Mevlevî müzikisinin en sistemli formu kabul edilen ve Mehmet Emin Dede'nin de son derece yetkin olduğu Mevlevî Ayin-i Şerif, hem edebî açıdan hem de Türk-İslam kültürünü yaşatması açısından son derece önemli bir yere sahiptir. Esasen Mevlânâ'nın Farsça şiirlerinin bestelenmesiyle ortaya çıkmıştır. Mehmet Emin Dede'nin bestelediği ayinler, Mevlevî musikisinin geleneksel yapısına bağlılığıyla birlikte bu eserlerdeki estetik duyuşla dikkat çeker. O'nun ayinleri hem tarihsel bağlamda bir süreklilik gösterir hem de dönemin estetik anlayışına yön verir mahiyettedir (Özden, 2019, s. 2). Böylece Mehmet Emin Dede, hem ayin formunun klasik örnekleri arasında anılacak eserler vermiş hem de tasavvuf musikisinin ruhaniyetini sanatsal bir üslupla buluşturarak dinî musikimizin gelişimine katkıda bulunmuştur. Bu doğrultuda Mehmet Emin Dede'nin bestelediği ayinler, hem geleneğin

estetik anlayışını taşımakta hem de geçiş sürecinde olan bir kültüre zemin hazırlamaktadır.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur* romanında Emin Dede'ye dair yaptığı tasvirler, onun yalnızca bir musikîşinas değil, aynı zamanda Mevlevî geleneğin derinliklerini eserlerine yansıtan bir sanatkâr olduğunu ortaya koyar:

Dede'nin Ferahfeza ayini sadece bir dua, inanan ruhun Allah'ını aradığını bir çirpiniş değildi. Mistik ilhamın vasfı olan geniş hamleyi, sırrı, doğrudan doğruya zorlayan büyük ve dinmez hasreti, hiç kaybetmeden eski mûsikînin belki en oyunlu eserlerinden biriydi. Dede alaturka mûsikîsinin makamlar arasında küçük gösterişler, değişmeler ve kararlarla dolaşmaktan ibaret olan gelişmesini o şekilde idare etmişti ki, ayin kendiliğinden bir sembol oluyordu. (Tanpınar, 2010, s. 265-266)

Tanpınar, Emin Dede'nin Ferahfezâ Âyini'ni değerlendirirken, eseri sadece bir dua yahut mistik bir çirpiniş olarak değil "mistik ilhamın vasfı olan geniş hamleyi" ve "dinmez hasreti" bünyesinde barındıran, sembolik bir bütünlük arz eden bir musiki eseri olarak yorumlar. Bu yaklaşım, Emin Dede'nin klasik Türk müziğinin teknik unsurlarını (makam ve geçişleri, deyişler, kararlar) ustalıklı işleyerek onları sıradan bir form uygulamasının ötesine taşıdığını göstermektedir. Böylece Tanpınar'ın ifadeleri, Emin Dede'nin hem tasavvufî bir derinlik hem de yüksek bir sanatsal duyuşla eserlerini şekillendirdiğini vurgulayan güçlü bir edebî ve müzikolojik değerlendirme niteliği taşır.

Huzur romanı Emin Dede'nin ölümünden dört yıl sonra ilk baskısını (1949) yapmıştır. Tanpınar romanda Emin Dede'nin sanat dünyasından, karakterinden yeme içme alışkanlıklarına kadar detaylı bir şekilde bahseder.

Sanatkârlığında neyzenliği ön planda tutan Mehmet Emin (Dede) Yazıcı, Galata Mevlevihanesinin neyzenbaşıcılığını yapmıştır (İnal, 2021, s. 84). Aziz Dede, Cemâleddin Efendi, Hüseyin Fahreddin Dede, Zekâi Dede gibi isimlerin öğrencisi olan Mehmet Emin (Dede) neyzenliğinde Halil Can gibi (Kalenderoğlu, 2023, s. 25), Sadettin Kaynak (Kaynak- Özcan, 2022, s. 86), Sadettin Heper (Özcan, 1998, s.209) birçok neyzenin de yetişmesine vesile olmuştur. Mehmet Emin (Dede) Yazıcı bir süre Darülehandâ da görev alarak Batı mûsikîsi öğretim kadrosunda yer almıştır:

Aziz Dede tavrı olarak bilinen tavrın takipçisi olup zamanla neyde tamamen kendine has bir üslûp geliştiren Emin Dede son derece başarılı tiz nağmeleriyle tanınmıştır. Columbia Şirketi tarafından Sadettin Kaynak'ın sesinden plağa alınan Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin hüzzam durağının kaydı esnasında Kaynak'ın ısrarıyla hayatında ilk ve son defa plağa ney üflemiştir. Emin Dede aynı zamanda meşkleriyle geleceğin pek çok mûsikî üstadının yetişmesinde katkısı bulunan bir mûsikî hocasıdır. (Özcan, 2013, s.358)

Buradan da hocaların öğrencileri ile öğrencilerin de hocalarıyla anılması geleneğinin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Mehmet Emin Dede'nin hem yetiştiği üstatlarla anılması hem de kendi yetiştirdiği talebelerle hatırlanması, sanat geleneğinin sürekliliğini gözler önüne sermektedir. Böylece onun ismi yalnızca bireysel bir sanatkâr kimliğiyle değil, aynı zamanda bir sanat zincirinin güçlü halkası olarak da hafızalarda yer etmiştir.

3. Hattat Mehmet Emin Yazıcı: Kalemle Kurulan Sessiz Estetik

Hat kelime anlamı olarak çizgi, satır, buyruk, ferman anlamlarına gelmektedir (TDK, 2025). İslamiyet'in hâkim olduğu coğrafyada ortaya çıkan ve gelişen hat sanatı 6. yüzyıldan günümüze kadar gelişerek varlığını devam ettirmiştir (<https://asiyansanat.com/blog/hat-sanatının-tarihi-ve-gelisimi>). Her ne kadar yazı temeline atılan bir sanat da olsa estetik bu sanatta son derece önemlidir. Bu sebeple de son derece zor bir sanat icrasındır.

Türkler yerleşik hayata geçen kadarki süreçlerinde çok fazla din ve kültür etkisinde kalmışlardır. Bu durum da onların çok zengin ve metaforik bir sanat dünyaları olduğuna işaret etmektedir. Hat sanatı ise yazıyla gelişen bir sanat anlayışı olduğu için Türkler bu sanatta nispeten geç tanışmışlardır. Fakat özellikle Osmanlı Döneminde hat sanatı her anlamda çok ileri seviyelere taşınmıştır. Osmanlı İmparatorluğunda sanata olan ilgi başta padişahların sanatkârlığıyla desteklenir (Bektaşoğlu, 1999, s. 291).

Osmanlı Döneminde hat sanatına verilen önem hocalara talebe ilişkisini doğurmuştur.

Öğrenciler hocalarıyla anılmış ve isimler de bu şekilde bir ekol haline gelmiştir:

Osmanlı devrinde hat sanatı hoca talebe ilişkisiyle devam etmiştir. Resmî bir kurumda hat eğitiminin verilmesi ancak XIX. yüzyılın başlarında mümkün olmuştur. Rüştiye ve idadilerde temel seviyede verilen hat eğitiminin yanında II. Abdülhamid döneminde Sadrazam Ahmed Cevad Paşa öncülüğünde, Sami Efendi'nin de hat hocası olduğu Dîvân-ı Hümâyün içerisinde Ta'lim-i Hat Şubesi'nin kurulmasıyla, daha ileri seviyelerde talim edilmiştir; ancak umuma açık olmayan bu şube Ahmed Cevad Paşa'nın sadrazamlıktan ayrılmasıyla birlikte önemini kaybetmiştir. (Selalmaz, 2021, s. 112)

Cumhuriyet dönemi ile birlikte özellikle harf inkılabından sonra hat sanatına olan ilgi elbette azalmıştır. Okullar kapatılıp sanat da sembolik bir mahiyet kazanmıştır (Selalmaz, 2021, s. 112).

Hat sanatı zaman içerisinde Türk kültürü ile de özdeşleşmiş ve Geleneksel Türk Sanatları başlığı altında kendine yer bulmuştur. Dolayısıyla bu sanat icra edildiği kültürün sosyo-kültürel özelliklerini yansıtmasının yanı sıra düşünsel anlamda da bağlı olduğu kültürün bir yansımasıdır. Bu doğrultuda da el sanatları kültürel kimliğin önemli belgeleri hâline gelmiştir. Bu sanatlarda estetik duyuş kadar ustalık

da ön plandadır (Balkanal, 2021, s.220). Böylece bu sanatlar işlevsel olduğu kadar manevî açıdan da bir önem arz eder. Hat, tezhip, ebru, minyatür, çini, dokumacılık, işleme ve çeşitli zanaat dalları, Türk kültürünün estetik birikimini yansıtan başlıca örneklerdir.

Özetle Hat sanatı, diğer yazı türlerinden yalnızca bir yazı biçimi değil, estetik ve sembolik bir dil oluşturması bakımından ayrılır. Arap harflerinin biçimsel potansiyelini ölçü, simetri ve oran kuralları çerçevesinde yorumlayan bu sanat, sağdan sola ilerleyen akışıyla hem kültürel bir süreklilik hem de görsel bir denge kurar. Estetik açıdan bir anlam ifade etmesinin yanı sıra felsefi açıdan da büyük bir zenginlik sunan Hat yazı sanatı harflerin anlamının ötesinde manalar ifade eder. Harflerin yalnızca anlam taşıyan birimler değil, aynı zamanda biçimsel değerleriyle öne çıkan sembollere dönüşmesi; hattatın bireysel ustalığıyla birleşerek bu sanatı hem dekoratif hem de düşünsel bir düzleme taşır.

Özünde yazı anlamına gelen bu yazı sanatını diğer yazı çeşitlerinden ayıran bazı temel özellikler mevcuttur. Bunlar; özel malzemelerin kullanılmasından her bir harfin bir anlam dünyasının olmasına kadar derinlikli özelliklerdir (Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2025).

Aklâm-ı Sitte (Altı Kalem) şeklinde isimlendirilen 6 yazı türü vardır (Çetin, 1989). Bunlar: Sülüs, Nesih, Muhakkak, Reyhanî, Tevkî, Rika'. Bu yazı türleri genellikle kendi içlerinde ikili gruplar halinde örneklendirilir (Çetin, 1989, s.276-280). Mehmet Emin Yazıcı hat sanatında sülüs-nesih ve celi sülüs yazılarında maharetini göstermiştir (Derman, 2013, s.358).

Yaşadığı dönemin önemli hattatlarından olan ve birçok eser bırakan Mehmet Emin Yazıcı'nın da hat sanatına olan ilgisi çok erken yaşlarda başlamıştır:

Kabiliyeti sayesinde hat sanatında hat üstatlarının yanına gitmeden sülüs-nesih ve celi sülüs yazılarını ilerletti. Ağabeyi ta'lik hattı meşketmek üzere salı günleri Sâmî Efendi'ye giderken kardeşini de beraberinde götürürdü. Gençliğinde ney üfleyen ve Aziz Dede'nin dostlarından olan Sâmî Efendi'nin, genç neyzen Emin Efendi'ye yanında getirdiği neyini üfleterek zevkle dinlediğini ve, "Bu oğlanda kudemâ tarzı var, işittikçe safalanıyorum" dediğini aynı meclislerde bulunan M. Necmeddin Okyay nakletmektedir. Bu ziyaretlerde Mehmet Emin yazılarını Sâmî Efendi'ye gösterdiğinde o da bazı harf tariflerinde bulunurdu. Bu tarzdaki faaliyetleri onun hat sanatındaki feyiz sebebi olmuştur. (Derman, 2013, s. 358)

Alıntıdan da anlaşıldığı üzere, Mehmet Emin Yazıcı'nın hat sanatındaki yetkinliği yalnızca doğal kabiliyetiyle sınırlı kalmamış, dönemin güçlü sanat çevreleriyle kurduğu dolaylı temaslar sayesinde derinleşmiştir. Sülüs, nesih ve celi sülüs yazı türlerinde, klasik meşk sisteminden geçmemiş olmasına rağmen, yüksek bir teknik düzeye ulaşması onun gözlem yeteneği, istidat ve dikkatinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Özellikle ağabeyiyle birlikte zaman zaman

Sâmi Efendi'nin meclislerine katılması, Yazıcı'nın sanatına doğrudan feyiz aldığı, estetik anlayışını derinleştirdiği bir zemin sunmuştur. Sâmi Efendi'nin hem onun ney icrasına övgüyle yaklaşması hem de yazılarına dair doğrudan harf tarifleriyle yönlendirmede bulunması, Yazıcı'nın sanatına duyulan güveni ve onun klasik üsluba olan yatkınlığını teyit eder niteliktedir. Dolayısıyla bu anlatı, Yazıcı'nın hattatlık kimliğinin kendi başına gelişen bir yetenek değil, aynı zamanda gelenekle temas içinde biçimlenen, usta tavsiyesiyle yoğrulan ve meclis ortamlarında estetik ölçütlerle sınanan bir sanat anlayışı olduğunu göstermektedir.

Mehmet Emin (Dede) Yazıcı aynı zamanda bir taklit üstadıdır:

Necmeddin Okyay'ın teşvikiyle hattın bu zor sahasında kudretini göstermiştir. Taklit, başka sanatlarda hoş karşılanmamasına mukabil hüsn-i hatta pek makbul sayılmış; birbirine zıt şivedeki hattatların yazısına bakarak onun aynını fotoğraf kudretiyle kâğıda aktarabilmek her hattatın başaramayacağı bir iş olarak takdir edilmiştir. Şeyh Hamdullah, Hâfız Osman, Mustafa Râkım, Mahmud Celâleddin, Mehmed Şevki ve Hasan Rızâ efendiler Emin Efendi'nin taklit ettiği üstatlar arasındadır. Kendisinin müzelerde ve hususi koleksiyonlarda sülûs-nesih kitalarına ve celi sülûsle levhalarına rastlanmaktadır. (Derman, 2013, s. 260)

Bu bilgilerden hareketle, Mehmet Emin (Dede) Yazıcı'nın hattın en zor alanında ustalığını göstermesi, onun sanatsal kimliğini yalnızca bireysel bir gayret ve yeteneğe değil usta-çırak ilişkisindeki sürekliliğe de borçlu olduğunu göstermektedir.

Mehmet Emin (Dede) Yazıcı'nın sanat anlayışı da bu bütünlük içinde değerlendirildiğinde, onun musikide ve özellikle ayin formunda ortaya koyduğu eserler, hat ve diğer geleneksel sanat dallarında görülen ustalık ve incelik ile aynı kültürel zemin üzerinde yükselir.

Çok yönlü bir sanatkâr olması onun ney icrasının ve hat sanatının daimi olarak kıyaslanmasına sebebiyet vermiştir:

Ahmet Hamdî Tanpınar'ın, "bir medeniyetin en yüksek cihâz olarak kendisini seçtiği insanlardan biri" olarak tanımladığı Mehmed Emîn Yazıcı'yı, musikî ve hüsn-i hat sahalarında ibrâz etmiş olduğu mahâretle Kazasker Efendi ile kıyaslayabiliriz. Ancak onun en büyük talihsizliği, Kazasker Efendi'nin zamanında zirve günlerini yaşayan o medeniyetin sert bir kültürel dönüşüm yaşadığı dönemin karakterlerinden olmasıdır. (Orman, Son Erişim Tarihi: 06.08.2025)

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere Yazıcı'nın sanatkâr kimliği yaşadığı dönem ile doğrudan alakalıdır. Tanpınar'ın tanımlamasında da vurgulandığı üzere çağının önde gelen isimlerinden biridir. Onun sanat icrası toplumun da kendini kültürel anlamda değiştirdiği bir döneme denk gelmiş ve toplum da Yazıcı da bu köklü değişimden etkilenip birbirlerini beslemişlerdir.

SONUÇ

Çok yönlü kimliği ile Osmanlı'nın son döneminden Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına kadar bir yaşam süren Mehmet Emin Yazıcı'nın yaşadığı dönem itibarıyla çok zengin kaynaklardan beslendiği söylenebilir. Bir imparatorluktan cumhuriyete geçiş sürecini yaşamakla kalmayan Yazıcı bu süreçten beslenerek sanatını da icra ederken kendi sesini ve çizgini bulmuş sanatkârlardan biri olmuştur.

Türk kültürünün ve hatta Türk-İslam kültürünün önemli temsilcilerinden biri olan Yazıcı, yaşadığı dönem ve beslendiği kaynaklar gereği Cumhuriyet aydınlarından biri olmuştur. Mevlevî kültür geleneğini icrasıyla ve eğitimiyle yaşatan Yazıcı, estetik anlayışını sanatının her noktasında kullanmaya çalışmıştır.

Hat ve ney sanatları, Mehmet Emin Yazıcı'nın sanat anlayışında birbirini tamamlayan, çok katmanlı ve estetik açıdan bütünlük arz eden iki temel ifade biçimi olarak öne çıkar. Yazıcı'nın hat sanatı, klasik formlara duyduğu saygıyı muhafaza etmekle birlikte, bireysel üslubunu yansıtan özgün çizgilerle gelenekten sapmadan yenilikçi bir yorum geliştirir. Ney icrası ise onun sanatında söze dönüşmeyen duyguların, manevî arayışların ve içsel ritmin sesli ifadesi olarak belirir. Bu iki sanat dalı, yalnızca teknik maharetin değil, aynı zamanda sembolik anlam derinliğinin ve estetik duyarlılığın da taşıyıcısıdır. Görsel ve işitsel formlar arasındaki bu uyum, Yazıcı'nın sanatında ruhaniyetin, anlamın ve sanatın birlik ilkesiyle nasıl iç içe geçtiğini gösterir. Dolayısıyla Yazıcı'nın eserleri, hat ve ney aracılığıyla yerli kültürel köklerle evrensel estetik değerler arasında köprü kuran özgün bir sanat diline işaret eder.

Sonuç olarak, Mehmet Emin Yazıcı'nın sanatı, geleneksel kaynaklardan beslenen derinlikli bir estetik anlayışı, modern yaklaşımlarla buluşturma becerisiyle dikkat çeker. Onun çalışmaları, hem Türk sanatının süreklilik gösteren özgün yapısını temsil eder hem de çağdaş sanatın diline uyumlu bir geçiş alanı oluşturarak, kültürel miras ile modern ifade biçimleri arasında anlamlı bir köprü kurar.

Finansal Destek ve Teşekkür / Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması / Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

- Balkanal, Z. (2021). Osmanlı'dan Gelen Kültür Mirasımız Geleneksel Türk Sanatları. *Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:4, Sayı: 2, 218-226.
- Çetin, N. M. (1989). "Aklam-ı Sitte". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/276-280. İstanbul: TDV.
- Çeviksever, B. (1995). *Neyzen Emin (Dede) Efendi Hayatı San'atı Eserleri ve Musikimizdeki Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Derman, M. U. (2013) *M. Emin Yazıcı*. TDV İslam Ansiklopedisi. C. 43. 357-358.
- İnal, M. K. (2021). *Son hattatlar*. (Yay. Haz. Mahmut Sâmî Kanbaş). Ketebe Yayınları.
- Kalenderoğlu, M. (2023). *Neyzen Halil Can'ın Hayatı, Eserleri ve Türk Din Müsikisine Katkıları*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Kaynak, G.- Özcan, N. (2022). *Sadettin Kaynak*. TDV İslam Ansiklopedisi, C.25, 85-87.
- Özcan, N. (1993). *Darülehan*, TDV. C. 8, 518-520.
- Özcan, N. (1998). *Sadettin Heper* TDV. C. 17, 209-210.
- Özcan, N. (2013). *Sadettin Heper* TDV. C. 43, 358-359.
- Özden, E. (2019). *Osmanlı Devleti'nin Konservatuvarı Dârülelhan (Arşiv Belgeleriyle)*. AKM Yayınları.
- Öztuna, Y. (2006). *Büyük Türk Müsikisi Ansiklopedisi* II. Cilt (1. Baskı). Orient Yayınları.
- Selalmaz, S. (2021). "Hat Sanatının Sergilenme Usûlü ve Dijital Mecerada Hat Sanatı". *Tevilat* 2/1, 107-125.
- Tanpınar, A. H. (2010). *Huzur*. Dergâh Yayınları.
- İnternet Kaynakları**
- Çetin, N. M.(1989). https://islamansiklopedisi.org.tr/aklam-i-sitte?utm_source=SonErisimTarihi:06.08.2025.
- Orman, İ. <https://www.ketebe.org/en/artist/mehmed-emin-yazici-561>. Son Erişim Tarihi: 06.08.2025. TDK (2025). <https://sozluk.gov.tr>
- Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, (2017). http://www.yazmanadir.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=153. Son Erişim Tarihi: 19.08.2025.

Extended Abstract

Introduction

This study presents a comprehensive exploration of the artistic career of Mehmet Emin Yazıcı (1883-1945), a multifaceted artist whose life and works straddled two distinct epochs: the late Ottoman Empire and the formative years of the Turkish Republic. Yazıcı was recognized for his dual mastery as both a neyzen (reed flute player) rooted in the Mevlevi tradition and as a hattat (calligrapher) specializing in scripts such as *sülûs*, *nesih*, and *celî sülûs*. His career coincided with a turbulent period of political and cultural transformation that reshaped the trajectory of Turkish-Islamic arts.

Born into a family that valued education and culture, Yazıcı received solid training that shaped his intellectual formation and refined his aesthetic sensibility. His artistry exemplifies the complementary relationship between music and calligraphy, two practices demanding discipline, sensitivity, and philosophical depth. While his ney performances embodied the mystical and spiritual ethos of the Mevlevi order, his calligraphy manifested the intellectual rigor and visual

harmony of Ottoman art. In this sense, Yazıcı not only preserved tradition but also offered new interpretations of artistic practice in a rapidly changing environment.

The late Ottoman period was marked by flourishing Sufi traditions and artistic refinement, yet the emergence of the Turkish Republic brought sweeping reforms that fundamentally altered the cultural landscape. The closure of dervish lodges in 1925, the increasing secularization of public life, and the Latinization of the alphabet in 1928 directly affected the institutional foundations of Turkish-Islamic arts. Within this transitional setting, Yazıcı's dual role as performer and calligrapher becomes especially significant: his life provides a lens through which one may trace both the endurance and the decline of traditional arts during a period of dramatic upheaval.

Methodology

The present study adopts a contextual and interpretive methodology, situating Yazıcı within the historical and cultural framework of his time. Rather than approaching his works in isolation, the analysis underscores the interplay between biography, tradition, and broader socio-political transformations. By examining the ways in which his ney playing and calligraphy nourished one another, the study seeks to uncover the aesthetic philosophy that underpinned his artistic practice.

One crucial element of this methodology is the focus on Yazıcı's role as a transmitter of artistic knowledge. Beyond his individual achievements, he trained numerous students in both the ney and calligraphy, ensuring that these disciplines survived in an era when institutional support was waning. His pedagogical influence illustrates how cultural memory and artistic tradition were preserved through the dedication of individual artists, even as collective frameworks such as the Mevlevi lodges disappeared.

Another aspect of the methodological approach lies in analyzing the impact of political reforms on the decline of traditional arts. The closure of Mevlevi lodges drastically reduced the visibility of ney performance in public life, while the adoption of the Latin alphabet marginalized Arabic-script calligraphy, restricting it largely to symbolic or heritage functions. By tracing these developments, the study highlights how Yazıcı's career reflected both continuity and rupture. His artistry becomes a case study in resilience, showing how traditional forms adapted or struggled to adapt within the shifting cultural paradigms of modern Turkey.

Furthermore, this study emphasizes the significance of transitional figures. By focusing on Yazıcı as an artist situated between two worlds, the research demonstrates the importance of individuals in sustaining traditions during moments of cultural dislocation. The methodological framework thus combines historical contextualization, aesthetic analysis, and biographical narrative to articulate a comprehensive understanding of Yazıcı's legacy.

Conclusion

In conclusion, Mehmet Emin Yazıcı stands as a unique embodiment of the intersection between tradition and transformation in Turkish-Islamic arts. His dual practice as neyzen and calligrapher reveals how music and visual art could converge in a shared aesthetic and spiritual vision. Through his artistic sensitivity, intellectual formation, and teaching activities, Yazıcı ensured the transmission of key cultural practices at a time when institutional structures were being dismantled.

The trajectory of his life mirrors the broader fate of Turkish-Islamic arts in the early twentieth century: once central to Ottoman culture, these arts gradually lost their former prominence but survived in symbolic and individual forms. Yazıcı's

contributions thus illuminate both the resilience and fragility of tradition in an era of rapid modernization.

By studying Yazıcı, we gain not only an appreciation of his personal artistry but also a deeper understanding of how Turkish-Islamic art negotiated the tensions between continuity and change. His legacy underscores the enduring relevance of transitional figures who embody the dialogue between past and present, making him an indispensable reference point for comprehending the evolution of cultural identity and aesthetics in modern Turkey.